

Pokład na polu

**Jezus wučese:
Njebjeske kralestwo runa so pokładej,
schowanemu na polu, kotryž čłowjek
namaka a schowa; a woteńdže
z wjeselosću, a předa wšitko, štož
měješe, a kupi sej tute polo.**

Matej 13,44

Wšelacy ludžo maja wjeselo na tym, zo pytaja pokłady. Kupja sej metalowy detektor a chodza z nim po polach a lěsach. Hdyž je něhdže metal w zemi, zahwizda aparat. Nětko dyr-bja z łopaću ryć a snadž něšto namakaja: stary džěl ratarskeje mašiny, mały šrub abo někajki pjenježk. Druhdy maja pytarjo zbožo, kaž ći, kotřiž su wokoło Bukec kanonowe kule z časa Stareho Frycy namakali. Tola hišće lěpje wutrijechił bě tón, kotryž we februaru 2005 ze swojim detektorom po Chortničanskich polach džěše a někotre kruchi slěbra namaka. Spěšnje spózna, zo su to srjedzowě-kowske pjenjezy. Krajny zarjad za archeologiju wury na to stotki kuskow slěbra ze zemje, kotrež hromadže nimalo jedyn kilo wažachu. Wulki džěl poklada běchu pjenjezy ze wšelakich krajow Europy a Aziskeje. Před tysac lětami bě něchtó swoje zamóženje zahrbeał, tola njebě móžnosće mět, sej zaso po nje dóńć. Wjeselił je so tón, kiž bě poklad po tysac lětach zaso namakał.

Namakać pokład a być přez nóc bohaty – kajki rjany to són! Sonimy tež my wo tym, bohaći być? Što mamy my za drohotne? Serbske přisłowo praji: „Zbože njebydli w bohatej křini, ale w bohatej duši.“

Takle widžeše to tež Jezus. Wón přirunowaše njebjeske kralestwo z pokladom, kiž je schowany w zemi. Jedyn čłowjek namaka při swojim džěle na cuzym polu po-

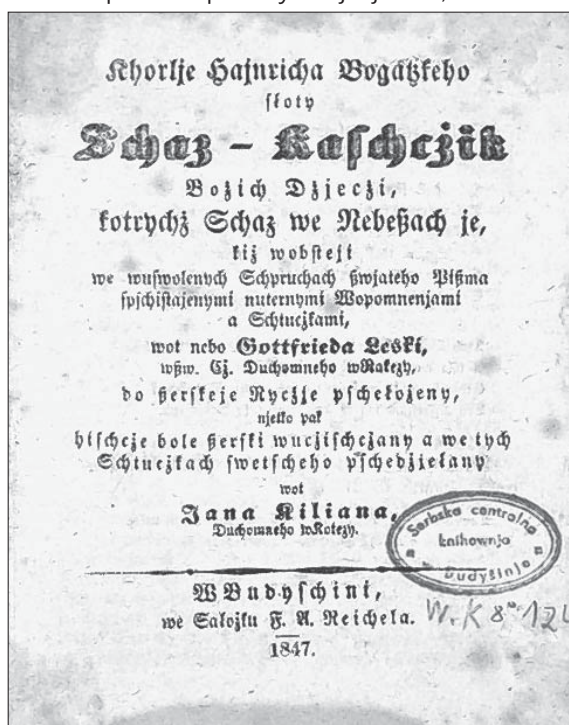
klad. Zo by sej jón přiswojił, předa wšitko, štož měješe, a kupi sej polo. Nětko slušeše poklad jemu, tak zo móžeše jón woměrje wuryć.

Jezusej njeńdžeše wo slěbro a złoto. „Njenahromadźće sej pokladow na zemi, hdžež mole a zertzawc je skaža a hdžež paduši so załamaja a kradnu. Nahromadźće pak sebi pokłady w njebjesach, hdžež

Bože kralestwo. Bóh ma być kral nad wutrobami ludži, zo bychu spóznałi jeho hnadu, jeho wodawanje a jeho dobre wjedženje. Tam, hdžež wón knježi, płaća jeho słowa a jeho kaznje. Tak chce Bóh měr do našich njeměrných dušow a wutrowow přinjesć. Boži měr pak njeje wobmjezowany na naše nutřkowne žiwjenje. Tež w swěće, w swójbach a domach, w šuli a w powołanju, w sudstwyje a po cyłym kraju ma wón skutkować. Bože kralestwo so skónči w Božej wěčnosti, w jeho kraju wěčného měra. Za tutón pokład wuplaći so zasadženje cyłego žiwjenja. Tón, kiž bě na polu worať, předa wšitko, štož měješe, a kupi sej polo z pokladom – Bože kralestwo.

Kak namakamy tutón pokład? W starych časach mějachu Serbja rjanu knižku, kotraž rěkaše „Złoty šackašćik“. Napisal bě ju Karl Heinrich Bogatzky, a do serbšćiny běstaj ju přeložiloj Rakečanski farar Leska a Kotečanski farar Kilian. W tutej knižce namakaja so na kóždy dzeń bibliske hrono, krótke wukładowanje, modlitwa a kěrluš. „Šackašćik“ běše mjez Serbami wjele užiwaný a jara česćowany. Wěmy, zo bě w Malešecach před 150 lětami bur Sykora swoju wšednu raňšu nutrnosć z tutej knihu swjećił. Wona bě jemu tón kašćik, w kotrymž so poklad Božeho kralestwa chowa. A tak tež je. Bože słowo, modlitwa, kěrluš, sakrament – to su Bože pokłady, přez kotrež přindže Bože kralestwo k nam.

Džensa so „Šackašćik“ hižo njewužiwa. Na jeho městno su stupili Ochranowske hesła abo podobne knihi. Ale wostanje při tym, zo stej Bože słowo a sakrament tón poklad, kotryž je schowany před swětom, kotryž pak wobohaći teho, kiž swoju wutrobu wotewri, dokelž namaka přez ewangelij měr w duši, měr w domje a měr we wěčnosti. **Jan Malink**

„Bogackeho šackašćik“ – něhdy wjele čitana kniha w Serbach

Repro: SKA

ani mole ani zertzawc je njeskaža a hdžež paduši so njezałamaja ani njekradnu.“ (Matej 6,19–20)

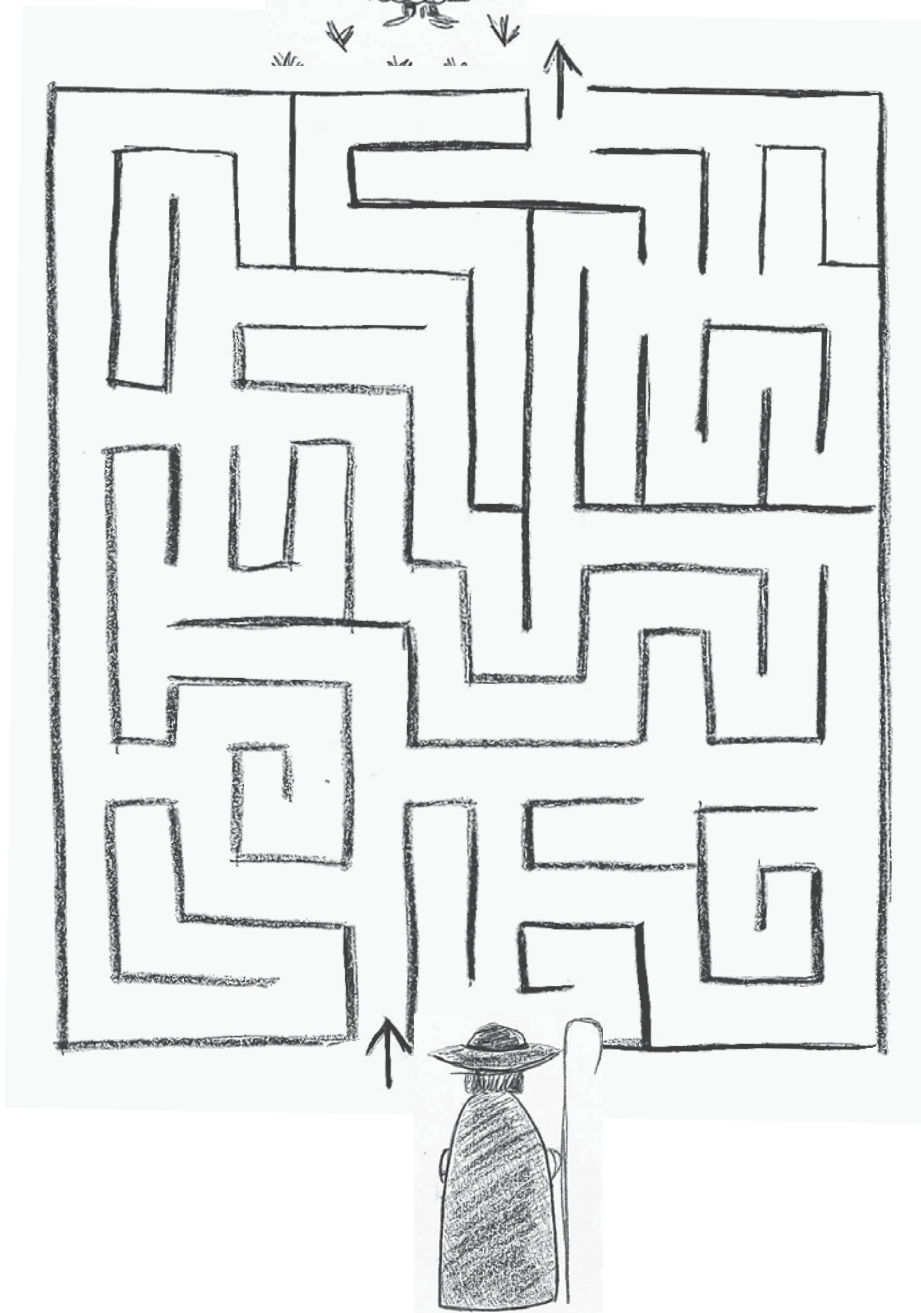
Jezus rěči wo pokładze, tola jemu njeńdže wo slěbro a złoto. Čłowjesku žadosć za bohatstwom a za pjenjezami widžeše wón kritisce. „Hdžež je twój poklad, tam je tež twoja wutroba.“ Dyrbi to być poklad, za kotryž so wuplaći wšitko předać. To je

Wo zhubjenej wowcy

Běše něhdy pastyr, kotryž měješe sto wowcow. Jako so ze swojim stadlom na dompuć poda, pytnje, zo jemu jedna wowca fa-luje. Wostaji 99 wowcow samych, zo by za zhubjenej wowcu pytať. Dyrbješe doľho za njej pytać. Hlada-

še za kerkami, za kamjenjemi, w prózdnjeńcach – a skónčnje ju namaka. Poľoži sej ju skedźbnje na ramjeni a njeseše ju k swojim 99 wowcam, kotrež scerpnje na njeho čakachu. Dokelž so tak na tym radowaše, zo bě zhubjenu wowcu namakať, přeprasy swojich přecelow a susodow k sebi, zo by so zhromadnje z nimi nad zaso namakanej wowcu wjeseliť. Po Lukašu 15,4–6

Lube džěci, Bóh nas lubuje, je nam dobry pastyr, kotryž nas na wšitkich našich pućach přewodźa. Sym wam labyrint narysowała, po kotrymž ma pastyr hić, zo by za zhubjenej wowcu pytať. Namakaće prawy puć? Tekst a rys.: Janina Krygarjowa

Serbski swjedžen we Wuježku

Serbske ewangelske towarstwo přeprašuje sobotu, 7. septembra, na swoje swójne pućowanje do Wuježka pod Čornobohom. Zetkamy so w 13.00 hodź. pola Krygarjec (čísło 31A) we Wuježku abo w 13.15 hodź. na parkowanišću mjez Splóskom a Schönbergom a pućujemy wottam přez Hromadnik a Čertowe wokno na Čornobóh a dale do Wuježka. W 17.00 hodź. přizamknje so nutrnosť ze sup. Malinkom na Pawlikec/Dejkec statoku. Po tym wustupitej chór Łužyca a džěci džwadłoweje skupiny „Bratrowstwa“. Štóz chce něšto za bifej přinošować abo dwór sobu přiřhotać, njech so prošu přizjewi (tel. 035939 80502 abo mejlku na mato.krygar@web.de). Štóz trjeba transport, njech so prošu tež přizjewi. W 16.30 hodź. wotjědže bus we Wuježku pola Wósporka, mjez druhim přez Njechorń, Rodecy, Koporcy a Bukeycy do Wuježka pod Čornobohom.

Krygarjec swójba

Serbski bus

Za lětuši wulět njedźelu, 22. septembra, do Delnjeje Łužicy su hišće městna swobodne. Wotjědžemy rano we 8.00 hodź. w Budyšinje pola Flackec awtowego domu a pozastanjemy wokoło 9.00 hodź. při hošćencu w Slepom, tak zo su Serbja ze Slepjanskeje wosady wutrobnje přeprašeni sobu jěć.

Přizjewjenja přiwozmje Měrcin Wirth (tel. 03591 605371 abo 03591 497226).

Handrij Wirth

Wo wójnskich wosudach

Přez lětdžesatkaj je Beno Budar jězdźił k serbskim staršim žónskim, zo bychu jemu powědali swoje dopomnjenki na poslednje dny Druheje swětoweje wójny. 73 z nich je w jeho nětko wuštej knize „Sym měła tajki strach“ zastupjenych. Lochko jim njebě, wo swojich wosudach rěčeć, husto bě dopomnjenje jara bolostne. Zdobom pak bě wolóžace, su džě žony zrědka hdy někomu wo swojich najhóršich dožiwjenjach rozprawjeli.

„Što sym ja wšo dožiwiła“, praji swědka časa w knize, „sym wjesoła, zo móžu to někomu powědać.“ A tak su tute dopomnjenki kaž późni wukřik, swědčo wo hrózbnym času. Nowa kniha nawjazuje na wjele čitane wudaće Bena Budarja „Tež ja mějach zbožo“. Knize stej hromadže słušacej džělej cyłka. We woběmaj wopisuja so na jimace wašnje wokomiki njesměrneho stracha, ale tež zboža w časach wójny.

LND

Beno Budar, Sym měła tajki strach. Poslednje dny 2. swětoweje wójny w Serbach, 240 s., wobrazy, kruta wjazba, ISBN 978-3-7420-2238-7, 12,90 €

W swójbny m wobsydstwje so wuchowala

*Budyšanka Hanka Mikanowa wobsedži bibliju,
dopominacu na ratarsku wustajeńcu 1852 w Drježdžanach*

W měrcowskim čisle Pomhaj Bóh bě so pisało wo serbskej bibliji, kotraž bě so nje-dawno z Leverkusena wróćila do Budyšina. Na jeje wobalce je w zlotym pismje do kože začišćany datum 26. meje 1852 a z rukopisneho wěnowanja na jeje nutřkownej stronje je wučitać, zo bě bibliju dóstał Korla Krawc z Droždžija jako dar sakskeje kralowny składnostnje ratarskeje wustajeńcy w Drježdžanach. We wobłuku tuteje wustajeńcy běchu džěci z Droždžija lužisku přadownju předstajili. W serbskich drastach a spěwajo serbske spěwy pokazachu tehdy wšelake kročele při předžětanju lena. Z tym zdobychu sej wjele sympatije pola wopytowarjow wustajeńcy, mjez kotrymiž bě tež sakska kralowska swójbja. Jako wopomnjenki dar na tutón podawk dósta kóždy z wobdželenych Droždžijskich džěci serbsku bibliju z wěnowanjom sakskeje kralowny.

Runje tajku bibliju, kaž bě ju tehdy Korla Krawc dóstał, wobsedži tež Hanka Mikanowa, bywša znata serbska dźiwadźelnica a nětko wuměnkarka w Budyšinje. Tež jeje eksmplar je do bruneje kože wjazany a jara derje zdžeržany. Na přednej wobalce je w zlotym pismje do kože začišćane: „Andenken an den 26. Mai 1852.“ Na přednej nutřkownej stronje namaka so rukopisne wěnowanje: „Maria Stosch in Drehsa empfang diese Bibel als Gnaden Geschenk Ihrer Majestät, der allverehrten Königin von Sachsen, bei Gelegenheit der Spinnschulen Ausstellung in Dresden am 26. May 1852.“

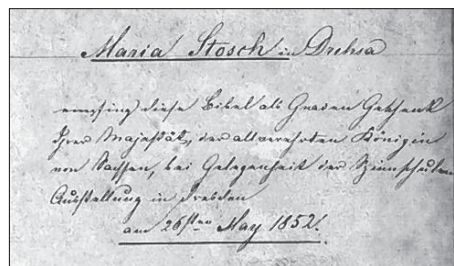
Marja Stošec bě džowka Droždžijskeho kowarja Jana Stoša (1810–1888). Wón bě w swojim času znata wosobina, wjesny sudnik w Droždžiju a cyrkwinski předstejicer w Hrodžišću. Słušeše k wodzacy m wosobinam lutherskeho hibanja, kotraž so srjedz 19. lěstotka w serbskich wosadach

wuchodnje Budyšina šerješe. W jeho domje wotměwachu so „štundy“, prawidłowne zetkanja pobožnych ludži. Na jeho prócowanja, zadžěwac nałożowanju noweho serbskeho prawopisa w nabožnych knihach, wotmołwi Smoler w léce 1868 ze swojim polemiskim spisom „Die Schmähschrift des Schmiedemeisters Stosch“. Němski slědžer Richard Andree spočatk 1870tych lět Jana Stoša w Droždžiju wopyta a wo tym w swoje knize „Wendische Wanderstudien“ rozprawješe.

Jan Stoš měješe ze swoje přenje mandželskej Hanu Christianu rodž. Israelec z Bukey šěsć džěci, z kotrychž pak jenož jeničke wotrosce, džowka Marja, rodžena w léce 1841. Jako 11lětna šulerka wona 1852 lužisku přadownju na Drježdžanskej wustajeńcy sobu wuhotowaše. 1861 wuda so wona na serbskeho kowarskeho Heinricha Urbana, kotraž po swojim přichodnym nanje Janu Stošu Droždžijsku kowarnju pře-

Hanka Mikanowa z bibliju, kotruž bě jeje prawowka Marja Stošec 1852 wot sakskeje kralowny w Drježdžanach darjenu dóstała

Rukopisne wěnowanje ze 26. meje 1852 Mari Stošec z Droždžija na nutřkownej stronje serbskeje biblije z léta 1849 Repro: archiw PB

Swójbje Urbanec a Strauchec před Urbanec (bywšim Stošec) domom w Droždžiju wokoło léta 1915

Foće: priwatne, T. Malinkowa

wza. Jeju džowka Hana Urbanec (1864–1938) wuda so na z Čornjowa rodženeho Handrija Straucha (Kerka) (1858–1942). Mandželskaj wjedžeštaj w Droždžiju pje-karnju, kotruž přewza po nimaj jeju syn Měrcin Strauch (1896–1965), nan Hanki Mikanoweje. W Stošec, Urbanec a Strauchec (Kerkec) swójbach so wědomje haještej nabožnosć a narodnosć. Wone słušachu k stołpam serbstwa we wuchodnym Budyskim kraju.

Biblija, kotruž bě Marja Stošec 1852 w Drježdžanach darjenu dóstała, so w swójbje chowaše a so wot generacije ke generaciji dale dawaše. Nětčiša wobsedžerka Hanka Mikanowa rodž. Strauchec namře ju po swojeje ceće Margareće, w Serbach znatej jako Strauchec Gretla (1893–1980), hibičiwej člonku Sokola a dalšich serbskich towarstwow. W swojim domje w Budyšinje chowa sej Hanka Mikanowa bibliju jako wosebitu dopomnjenku na bohate serbske stawizny swojeje swójbje a wosebje na swoju prawowku Marju Stošec z Droždžija.

Trudla Malinkowa

„Bogu k cesći a Serbam k wužytku“

Dolnołužyska žěłowa kupka Serbska namša swěši 25 lět swójjogo wobstaša

Dnja 26. septembra 1988 jo se w Chóšebuzu załožyła cerkwina žěłowa kupka Serbska namša. Wóna spěchujo a pódperujo serbske žywnjenje we dolnołužyskich wósadach. W zachadnych 25 lětach jo zarědowała bejnu licbu serbskich

namšow w 30 jsach a městach Dolneje Łužyce. Dłujko njejo take žěło móžno było, zwětšego politiskich pšicynow dla. Kupka jo se załožyła pó přednyma namšoma nowego licenja w lětomu 1987 w Dešnjem a 1988 w Janšojcach.

Awtorka móžo se hyšći derje dopomnješ, kak jo předny raz była na serbskej namšy. Jo to było w lěše 1988, zarědowanje jo wjelgin wósebnje było a jo měło za nas wjeliku atraktiwnosć. Naša Janšojcka cerkwja jo była poľna. Prjatkował jo faraľ Herbert Nowak, a luže su jogo wjelgin chwalili. Teksty kjarližow su měli w starych spiwar-skich. Z tyma namšoma 1987 a 1988 jo był kóńc dlujkeje pšestawki wót 50 lět, w kótarejž jo w Dolnej Łužycy sěžko było za serbskich ewangelskich wěrjacych, swóju nabóžninu w maminej rěcy woplěwaš.

Kóńc serbskich Bóžych službow

Šichy cas mjelcanja serbskego prjatkowanja jo se zachopił z wugnašim fararja Bogumiła Šwjele z Łužyce w lěše 1941. Faraľ Herbert Nowak jo rozpšawił w swójjich knižkach „Móje pócyňki a njepócyňki“, kak by se luže w 1930tych lětach w dolnołužyskich wósadach hyšći wjaselili něcomu serb-

skemu we namšach. Cerkwinske a statne wušnosći pak su tomu zadorali, tek fararje su žiwnje na serbske procowanje glědali. Tak njejsu serbske fararje mógli tak pšawje statkowaš.

Pó wójnje jo se situacija změniła – ale w lěše 1945 jo se groniło: Za co dejt za serbske hyšći byš? A wušnosći njejsu myslenjeju serbskich namšow pšichylone byli, daniž cerkwinske daniž statne. Tak jo se faraľ Nowak w lětach 1948 až do 1978 zadermo procował wó fararstwo w serbskich wósadach. Wěšte konflikty mjazy cerkwju a statom su teke rolu grali. Tak jo jaden abo drugi w ewangelskej cerkwi glědał na fararja Nowaka ako na „komunista“ a „Domowinarja“ – za wjele tencas to samske – a z tym ako na winika cerkwje. Chylku jo hyšći prjatkował stary faraľ Wjeńcko-Strobicański, ale pón jo za cas DDR kóńc był až na jednotliwe wuwzeša. Take wuwzeša stej bytej swěženja Domo-

Chwalony buđi Bog,
kery pšosbu njezachyšyjo,
daniž swoju dobrošć
wote mnyjo njezwotwobrošyjo.
(psalm 66,20)

Pšepšosymy Was
wutšobnje do
Janšojскеje
cerkwje na
serbsku namšu

Wir laden Sie in
die Jansch-
walder Kirche
ein zu einem
sorbischen
Gottesdienst.

dnja 8.5.1988 w 14.00 goz.

Pšepšosenje na serbsku namšu w Janšojcach 8. maja 1988

winy w Depsku a Bórkowach w lětomu 1952/53, žož jo se hyšći raz serbska Bóža služba wótměła.

Załoženje kupki w Chóšebuzu

Tak jo serbske nabóžninske žywnjenje dlujko „spalo“, a toš jo se w běgu slědujucych lětzasetkow wjele zgubiło w serbskem cerkwinem žywnjenju, wósebnje serbske rituale, rěčne formy liturgije a druge wěcy.

Krotko do politiskego pšewrota, ako ewangelska cerkwja jo južo kšywo za wšake opozicionalne kupki była, su se móžnosći za statkowanje w toš tej instituciji powšykne rozšyrili. Toš su někotare Dolnoserby góžbu wužywali a dnja 26. septembra 1988 kupku Serbska namša w generalnej promštowni w Chóšebuzu załožyli. Předne člonki su byli Chóšebuski generalny promšt Reinhardt Richter, Brjazyński kantor Gerat Šoľta (Scholz), Kórjeński faraľ Helmut Hupac, Dešanarka Christina Jahnojć a Werner Měškank z města. Toš ta kupka ma zaměr, serbske wósadne žywnjenje spěchowaš, pó motu „Bogu k cesći a Serbam k wužytku“. Z togo casu jo se nowa epocha zachopiła.

Christina Jahnojć glowna iniciatorka

Glowna iniciatorka kupki Serbska namša jo tencas była Christina Jahnojć (žinsa Klie-mowa). Kak jo wóna na ideju pšišta? ⇒

Na namšy w Žylowje 8. januara 1989 jo prjatkował faraľ Herbert Nowak.

Zgromadne spiwanje po serbskej namšy w Bórkowach 9. apryla 1989 jo nawjedował wucabnik Měto Pernak z tencas Pódwjacornego Barlinja.

Fota: W. Měškank/archiw PB

⇒ Wóna jo w Lipsku študěrowała a w tam-njejšem internaše dožywała dobre serbske žywjenje a teke spóznała lětna Serbske ewangelske cerkwine dny w Górnej Łužicy. Tam jo wjele mócow a idealow srěbała a se pšašała: Dla cog njeby dejali měš namše w našej rědnej dolnoserbskej rěcy?

Pši pšewježenju teje ideje jo měta wjele pódpěry, na pšikład wót wujka Hermana Jahna z Dešna a Měta Pernaka z tencas Pódwjacornego Barlinja. Ale ideja njejo dosegała; farař jo teke trěbny był. Ako jo se zeznała z fararjom Hupacom, kótaryž jo był absolwent Chóšebuskeje Serbskeje rozšyrjoneje wušej šule, jo mógała joga pšeznaniš, ako farař na serbskich namšach wustupowaš.

To jo byto pógón za dalšnych, a luže su pšišli. W někotarych jsach ga su luže pšez statkowanje fararja Šwjele hyšći měli narodne wědobnje, w drugich jsach pšez kantorow a drugich intelektualnych serbskich luži. Pó namšach, na kafejpišu, jo pšecer nastala wušobna zgromadnosć mjazy lužimi.

Zadory a pódpěry

Farař Dieter Schütt, pšisamem 20 lět cłonk kupki, se dopomina, až jo se pla njogo młogi kolega žiwał tomu, až wón statkujo na serbskich namšach. Někotare su jomu wumjatowali take póstupowanje, jaden kolega jo jomu pšisamem puki póbitował, angažementa za to serbske dla! Ale to jo se změniło, serbske namše su akceptěrowane a kupka Serbska namša móžo žinsa do kuždeje wósady hyš.

Chwalobnje dej se hyšći spomnješ na želo pjerwjejšnego generalnego promšta Reinhardta Richtera, ako jo w lětach wót 1982 do 1993 statkował w Chóšebuzu – dla tog až wón jo wjele w dobrem duchu moderěrował. Wón jo był pókladnik w spěchowanskej towaristwje a wjele lět pšesedar kupki Serbska namša, a jo teke ako jaden tych rozsužecych sobužělašerjow sobu statkował na wužětanju serbskich spiwarskich.

Trěbne knigły se wudali

Wjele žela jo pón lažalo pšed kupku. Liturgija jo se musała napisaš, kjarliže wótpisaš, luže se wabiš. Nejpjerwjej su se dłuško wužywali stare spiwarske z lěta 1915, za liturgiju mašinopisne łopjena. Naraženje z lěta 1989, liturgiju pórědnje šiščas daš we łatyńskem a šwabachskem pismje, jo se akle dopoňiło pó pšewroše. Nowa liturgija jo se přědný raz wužywała na jatšownej namšy 1991 w Picnju.

Pó pšiklaže z Górneje Łužyce jo se załožił dolnoserbski nabóžny casopis „Pomogaj Bog“. Z lěta 1989 ma dolnoserbski rozgłos tek nabóžninske wusćelanja, z lěta 1991 sem w zgromadnosći ze želowej kupku, a to pšawidlownje. W samskem lěše stej generalna promštownja Chóšebuz a Ludowe nakładnistwo Domowina wózja-

Głowna iniciatorka Christina Kliemowa roz. Jahnojc na namšy pši góžbje 20lětnego jubileja serbskich namšow w oktobrje 2007 w Dešnje Fota: W. Měškank/archiw PB

Farař Ingolf Ksenka na serbskej namšy w Mósće 16. oktobra 1988, krotko pó załoženju kupki Serbska namša

Prjatkowar Juro Frahnow jo ze swójimi žišimi spiwał na gódownej serbskej namšy lěta 1995 w Chóšebuzu.

wilej prjatkowanja fararja Herberta Nowaka z lět 1985 do 1991. Pózdžej stej k tomu hyšći pšištej wudaše nowych spiwarskich a wózwajwenje serbskich perikopow z wubranymi bibliskimi tekstami Nowego testamta.

Pšipóznaše cerkwineje wušnosći

Na synože Ewangelskeje cerkwje Barliń-Bramborska w Barlinju w nalěšu 1989 jo se oficialnje pówitato załoženje kupki, a jeje želo jo se pšipóznało. Na 50. serbskej namšy dnja 25. februara 1996 jo se historiske rozkłaženje stało: Tencasny Chóšebu-

ski generalny promšt dr. Rolf Wischnath jo oficialnje Dolnoserbow pšosyl wó wódaše a jo woblutował kšidwy napšeiwo Serbam z boka cerkwje. To jo byla přědna pšosba wó wódaše cerkwinych wušnosćow w Dolnej Łužicy, na pšikład za zakazanje serbskeje rěcy na namšach.

Pšistajenje serbskego dušepastyrja

To pak njejo se ned na to wustatkowało, aby serbska wósada dostała pomoc pši financěrowanju žela serbskego fararja. W lěše 1993 jo se póžedanje na to stajiło, aby se take želowe městno zarědowało. To jo se wótpokazało. Ako slěd jo se w lěše 1994 Spěchowanske towaristwo za serbsku rěc w cerkwi z.t. załožyło, kótarež jo prjatkowarja Jura Frahnowa pšistajiło.

Naslědnik Frahnowa jo wót lěta 2002 Dešański farař Hans-Christoph Schütt był, 25 % swójego dušepastyrského žela jo smět za to serbske wužywaš. Spěchowanske towaristwo jo pak musało to financěrowaš. Pó njom jo farař Ingolf Ksenka pšewzeł serbske dušepastyrstwo. Dalšny kšac by poľne fararske městno był, ale to že njebužo tak spěšnje dane.

Wót 1. januara 2012 jo farař Ingolf Ksenka serbski dušepastyr, wón jo głowno-amtski farař w Baršću/Nosydoľcach, rožony Jansowař z familiarnymi kórjenjami w Drjenowje. Wón pak njejo jadnučki, ako žinsajšny žen wótměwa serbske namše. Młogi raz prjatkujo teke fararja na wuměnkku Cyril Pjech z Barlinja a Dieter Schütt ze Žylowa abo farař Helmut Hupac z Kórjenja.

Mysli do pšichoda

Žinsa słuša stakim cerkwine žywjenje zasej ako wuraz serbskeje identity w Dolnej Łužicy. Kak ale wuglěda pšichod? Powšykneje wóteběra teke w serbskem wobłuku licba namšarjow, lěcrownož mjenjej mócnje ako na nimskich namšach. Soša Kliemowa wiži nadawki za pšichod wósebnje na pólu žela z młodostnymi a tek ze srježnej generaciji. Žinsa se južo wukniki Dolnoserbskego gymnaziuma wobžělili na serbskich namšach, ale how musy se hyšći wěcej energije nałožowaš.

Teke Ingolf Ksenka ma swóje myslenja k pšichodoju serbskego žywjenja. Ako problem jo wugódnosil distancu mjazy tym, což raz jo było w Dolnej Łužicy a což wjele hyšći ako ideal wiže, a tym, což wón ma za realitu. Problematiske jo za jogo zdašim, až wiži wjele luži w procowanju za to serbske, teke za serbske namše, jano fasadu. Taku fasadu luže zwětšego njekšě sobu twariš. Na drugem boce pak luže lubuju to swójske, to serbske. How by dežalo se statkowaš a něco wugbaš, aby wšykne Serby se culi zapšěgnjone a to zacuwali ako swóje. To bužo šěžko, wón pšiwda. Ale Serby su južo druge šěžkosći pšewinuli.

Stefanie Krawcojce

„Nutyrny Kühna, tón je Evangelion cyły, a syje wšudžom zbóžnosće symjo!“

Zaslužbny farar, wučer a wudawačel Jan Bohuměr Kühn před 250 lětami w Klukšu zemrěł

Před 250 lětami, 14. septembra 1763, zemrě w Klukšu jedyn z najmarkantnišich serbskich fararjow 18. lětstotka: Jan Bohuměr Kühn. Wón je sam krótku čišćanu awtobiografiju zawostajił, z kotrejž wobraz wo sebi přez generacije wobliwowaše. Zapřijimamy-li pak tež material z Ochranowskeho archiwa, so awtobiografisce rysowany wobraz w tro-

chu hinašich barbach pokazuje. Najbóle zadžiwa, zo w swojej awtobiografiji ničo wo swojich wuskich stykach do Ochranowa njepisa, byrnjež runje tutych dla do Serbow přišoł a tu tak spomóžnje skutkował je. W swojim přinošku zložuju so tuž wosebje na dotal njeznaty material z archiwa Ochranowskeje bratrowskeje wosady.

Puč do Serbow

Kühn narodži so 9. nowembra 1706 w Budyšnje do němskeje swójby – hakle pozdžišo bu z předmjenow Johann Gottfried Jan Bohuměr. Jeho nan měješe dosć wysoke zastojnstwo kralowskeho listonoša. 1728 poda so na studij teologije do Lipska, hdžež jeho profesor Pfeiffer ze swojim pobožnym wašnjom wosebje jimaše. 1731 bu za předčitarja pola Wjazońčanskeho knjeza von Huldenberg wuzwolony, lěto pozdžišo postupi we Wjazońcy na městno diakona. Na to woženi so Kühn 1733 z Johannu Charitas Meßnerec (Metznerec), džowku Wjazońčanskeho fararja.

We Wjazońcy bě tehdy sylna skupina pobožnych, kiž pilnje do Ochranowa pučowachu. Tutej skupinje so Kühn počasu přizamkny, wudžeržowaše sam styki do Ochranowa a spěchowaše nabožne zetkanja we Wjazońcy. Knjez von Huldenberg pak bě najkrućišo přečiwo Ochranowej nastajeny a zakaza wšě zeńdženja pobožnych w swojej wosadze. K temu zahaji šeroku kampanju přečiwo Zinzendorfej, kiž skónči so z wupokazanjom Zinzendorfa ze Sakskeje. Do tutych šmjatkow bě tež Kühn, kiž stejše na stronje Ochranowa, zaplečeny.

W samsnym času pytaše Friedrich Caspar von Gersdorf z pomocu swojeho wulkokuzenka Zinzendorfa diakona za Klukš. Hromadže so rozsudištaj Jana Bohuměra

Džensniša Klukšanska cyrkej bu w lěće 1893 natwarjena. Jeje předchadžace twarjenje bě wot 1735 do 1763 skutkowanjšo J. B. Kühna.

Foto: J. Mačij

Kühna do Klukša powołać, zo by so položenje we Wjazońcy změrowało a zo by w Klukšu Ochranowej přichileny předar był.

W awgusće 1735 nastupi tuž Kühn diakonat w Klukšu, wot 1748 hač do swojeje smjerće skutkowaše tam jako farar. Hnydom po přewzaću diakonata nawukny serbsce, štož so jemu dosć derje poradži, kaž Gersdorf do Ochranowa rozprawješe. W přerich Klukšanskich lětach bě Kühn hišće dosć kruće z Ochranowom zwjazany. Tak poby někotre razy na wopyće w Ochranowje, swjećeše samo husćišo kemše za bratrowsku jednotu a wudžeržowaše styki k wšelakim pobožnym zemjanam Łužicy.

Duchowny centrum

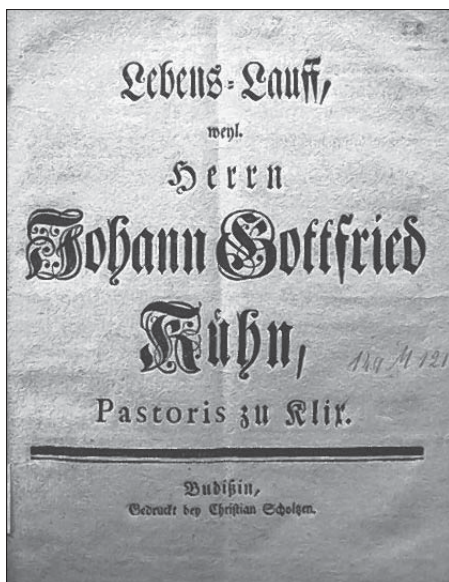
Pod Kühnowym skutkowanjom wuwi so Klukš w běhu krótkeho časa na duchowne srjedžišće pobožnych Serbow, kotrejž bě wusko z Ochranowom zwjazane. Mnozy Serbja buchu přez Kühna w Klukšu zbudženi a stachu so pozdžišo ze sobustawami bratrowskeje jednoty. W Ochranowskej chronice wo nabožnym zbudženju Serbow a spočatku Małeho Wjelkowa scharakterizowa so skutkowanje Jana Bohuměra Kühna takle:

„... ein Mann von activen Geist, reich von Worten, gesprächig mit jedermann, voll Treue, Jesu Seelen zu zuführen, stund mit der Gemeine in Herrnhuth in einer lieblichen Bekanntschaft, [...], wie er ihr denn einige mal das Abendmahl gehalten hat. Er continuierte und feuerte mit einer ganz aparten Erweckungs Gabe die Bewegungen unter den Wenden immer mehr an, die von vielen Meilen her in seine Kirche kamen, und dann Sonntags und in der Woche einzeln und auch in großen Versammlungen zusammen gingen, Lieder zu singen und Gottes Wort zu betrachten.“

Spočatne wuske styki do Ochranowa počasu wochłódnichu, dokelž so Kühn teologisce a pobožnje přeco bóle wot Ochranowa zdalowaše, byrnjež hač do swojeje smjerće zwiski z wuznamnymi wosobami Ochranowskeje wosady wudžeržował. Kak daleko bě so Kühn nutřkownje wot bratrowskeje wosady zdalił, pokaza so w jeho awtobiografiskim žiwjenjoběhu, hdžež ani słowčka wo Ochranowje njepisa.

Klukšanski seminar

Patron Klukšanskeje wosady Friedrich Caspar von Gersdorf chcyše duchowne ži- →

Awtobiografija J. B. Kühna Foto: L. Malinkowa

⇒ wjenje Serbow dale spěchowac a zatoži k temu z organizatoriskej pomocu Słowaka Georga Petermanna wokoło 1736/37 Klukšanski seminar. Z jeho nawodu a postajowacej wosobu bu Jan Bohuměr Kühn, kiž předsteješe seminaraj hač do lěta 1743, hdyž so seminar do Delnjeho Wujězda přepołoži. W tutej krótkich sydom lětach poradzi so Kühnej njewšedny skutk: Njewe wukubła jenož wulku ličbu serbskich duchownych, wučerjow a šulerjow, ale zdoby sej tež wulke zaslužby wo serbsku nabožnu literaturu.

Klukšanski seminar wukublowaše w třoch směrach. Hłownje přijachu so tam młodzi absolwenća, kiž běchu teologiju – zwjetša w Halle – studowali. Tući so w Klukšu na farsku službu we Łužicy přihotowachu a připódlu młodych serbskich pachołow na studij teologije přihotowachu – najznačiji z nich je farar a basnik Jurij Mjeń. Přidatnje da Gersdorf w Klukšu serbskich wučerjow za wjesne šule wukublać. Seminarisća bydlichu přewažnje hromadže z Kühnec swójbu na Klukšanskim diakonaće.

Runje w lětach, w kotrychž wobsteješe

Klukšanski seminar, wuńdže cyły rjad knihow pod mjenom Jana Bohuměra Kühna: 1737 Karl Heinrich von Bogatzky, Złoty šackašćik;

1738 Johann Arndt, Šěsć knihow wot wěrneho křesćanstwa, kniha 1–3;

1739 Johann Arndt, Šěsć knihow wot wěrneho křesćanstwa, kniha 4–6;

1739 August Hermann Francke, Swjaty a wěsty puć;

1740 Christoph Albrecht Lösecke, Rozrjadowany katechismus M. Luthera;

1740 Johann Arndt, Paradiszahrodka;

1741 serbske spěwarske (wobdžětane a rozsěrjene);

1742 serbska biblija (wobdžětana, po Cansteinowym přikładže čišćana).

Možemy prajić, zo jedna so při tutej knihach wo zakladnu biblioteku zbudženeho křesćana, wjetšina titlow so tuž wospjet wuda. Wosebje spěwarske a biblija stachu so ze serbskim bestsellerom z wysokej ličbu nakładow hač do započatka 20. lětsotka. Generacije Serbow w nich čitachu, so z nich modlachu a z nich spěwachu.

Po mojim měnjenju pak njeje Kühn ho-

berske přeložerske a wudawaćelske džěto sam zdokonał, ale seminarisća běchu jemu při tym k pomocy. Nadpadnje mjenujcy, zo po přepołoženju Klukšanskeho seminarara do Delnjeho Wujězda hižo žane knihi Jana Bohuměra Kühna njewuńdžechu. Přeložerske džěto služeše seminaristam jako zwučowanje w serbsčinje a přihot na duchowne zastojnstwo w Serbach.

Njewšedne zaslužby

Jako rodženy Němc je Jan Bohuměr Kühn na tute wašnje njewšedne džěto na dobro ewangelskich Serbow wukonjał: jako wobdarjony předar, wučer přichodnych generacijow serbskich duchownych a wudawaćel pobožneje literatury. Kühnowy šuler Jurij Mjeń spomina w Ryčerskim kěrļušu takle na swojeho wučerja:

„Nutyry Kühna, tón je Evangelion cyły, a syje wšudžom zbóžnosće symjo!
A dawa najkrasniše knihi za tunje pjenjezy,
Serbam – tež wuńdu wučerjo wšelcy
přez jeho wodženje šikni,
z jeho domu do hamta.“

Lubina Malinkowa

Narowny pomnik Jana Bohuměra Kühna w Klukšu

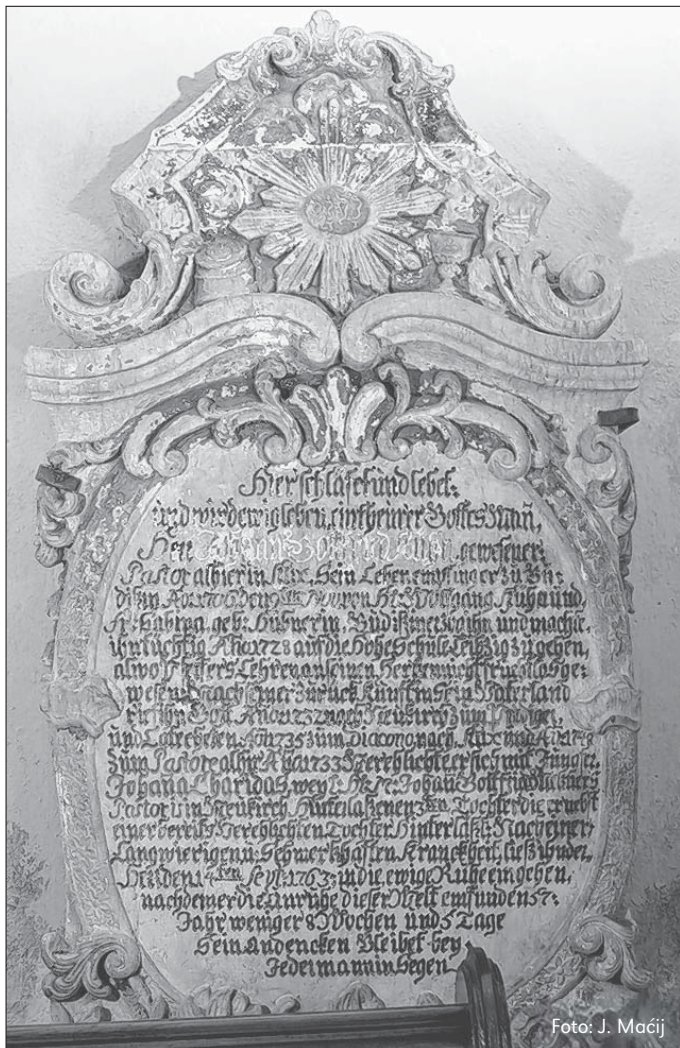

Foto: J. Maćij

Narowny pomnik Jana Bohuměra Kühna w Klukšanskej cyrkwi

Jako Jan Bohuměr Kühn 1763 w Klukšu zemře, bu na wosadnym kěrchowje pochowany. Na row stajichu jemu z ornamentami wozdobjeny pomnik z pěskowcowa z wobšěrnym napismom. Jako w lěće 1893 pod fararjom Běrnikom Klukšansku cyrkej nowu natwarichu, přenjesechu narowny pomnik z kěrchowa do cyrkwyje a postajichu jón na sewjerneje stronje drastkomory. Tam móže sej jón zajimc džensa hišće wobhladać.

Mjeztym 250 lět stary kamjeń je 213 cm wysoki, 85 cm šěroki a 20 cm hłuboki. Horjeka namaka so, wobdaty wot wěncu pruhow, hebrejski napis „Jehowa“. Deleka je podate hrono čelneho předowanja Rom 5,12. We hłownym džělu pomnika steji w starym šwabachskim pismje scěhowacy tekst:

Hier schläfet und lebet:

und wird ewig leben, ein theurer GottesMañ,

Herr Johann Gottfried Kühn, gewesen:

Pastor alhier in Klix. Sein Leben empfieng er zu Bu:

dißin Ao: 1706, den 9ten Nov. von Hr. Wolfgang Kühn und, Fr. Sabina, geb: Hübnerin, Budißin erzog ihn und machte, ihn tüchtig Año 1728 auf die Hohe Schule Leipzig zu gehen, alwo Pfeifer's Lehren an seinen Herten nicht fruchtlos gewesen. Nach seiner Zurück Kunft in Sein Vaterland rief ihn Gott Año 1732 nach Neukirch zum Prediger, und Catecheten, Año 1735 zum Diacono nach Klix und Año 1748 zum Pastore alhier. Año 1733 Verehlichte er sich mit Jungfer, Johaņa Charidas, weyl: Hr: M: Johań Gottfried Meßner's Pastoris in Neukirch Hinterlaßenen 3ten Tochter, die er nebst einer bereits Verehlichten Tochter Hinterläßt: Nach einer: Langwierigen u: Schmerzhaften Kranckheit ließ ihn der, Herr den 14ten Sept. 1763: in die ewige Ruhe eingehen,

nachdem er die Unruhe dieser Welt empfunden 57:

Jahr' weniger 8 Wochen und 5 Tage

Sein Andencken Bleibet bey

Jedermann in Segen.

Trudla Malinkowa

Georgiska – léto w zanjerodźenej Božej zahrodźe

Jako mje wóndano moja zawěšćenska poradźowarka wo jězbnu dowolnosť prošeše, dyrbjach zwěsćić, zo běch w Georgiskej w běhu zaštych měsacow wjac zawostajił hač mnoho přecelow, jónkrótne nazhonjenja a wjele čuwow. Tam w stolicy tuteho małego kraja wuchodnje Čorneho morja přeži-

wich nimale cyłe zašte léto jako dobrowólny sobudźelačer małego socialneho towarstwa „Association Life Chance“. Tiflis, duchowne a nabožne srjedžišćo južneho Kawkaza, skićeše mi za tutón čas domiznu, ale tež wjele přičinow k mjerzanju.

Wšedny džen

Město leži dosć přijomnje w kotole mnohich hórkow. Tehodla su tu zymy miłe a wložne, léca pak palace horce. Tehodla tu w léčnych měsacach žiwjenje wočihnje a kóždy, kiž sej to dowolić móže, čehnje k džědej a wowce na kraj.

Hromadže ze swojej kolegowku Damaris, tehorunja dobrowólnica z Němskeje, a młodym georgiskim sobudźelačerjom našeje organizacije bydlich w bywšim funkcionarskim bydlenju wosrjedź města. Přijomnje hodži so tu žiwy być, a štóž ma poťnu móšer, móže sej nimale zapadny komfort dowolić. Ale k małemu kruhej tutych zbožownych my tře njeslušachmy, a tehodla bédžachmy so stajnje z tym, zo žana woda njeběži, zo je wuliw zatykany a zo tepjenje wupadny, tak zo so w zymje při pjecy plynowych kachlow wohrěwachmy. Tola to wšitko skrućeše našu zhromadnosť, a tež kopica mjezynarodnych wopytowarjow so pola nas derje čuješe.

Tola dosć z banalnosťami georgiskeho wšedneho dnja. Što tam poprawom džělachmy?

Džěło z młodostnymi

Naše towarstwo angažuje so hižo dołho z dwěmaj sobudźelačerjomaj a mnohimi dobrowólnymi we wšelakich džěšćownjach. Wosebje poskičuje wuměłstwowu terapiju a powołansku orientaciju. Bohužel je połoženje na georgiskich džěłowych wikach jara hubjene. 60 procentow wobydlerstwa je bjezdžělnych, při čimž staruška, kiž

Awtor přinoška Tobias Guder z chowancami džěšćownje

na dróze symjo slónnych róžow předawa, ani sobu ličena njeje. Šansy na połowanske wukublanje su snadne. Wopyt uniwersity je drohi a wotpowěduje lědma niwowej němskeho gymnazija.

Tuteho połoženja dla založi naše towarstwo socialnej zawodaj, hosćenc a awtwo zamkarnju ze zaměrom, zanječanym młodostnym poskićeć darmotne powołanske wukublanje a jim z tym wotewrěć puć do samostatneho přichoda. W tutych zarjadnišćach potajkim džělachmy, podawachmy jendželščinu a němčinu, pospytachmy so jako pinčnicy, pisachmy nadawki a pom-

hachmy Georgičanam w kompjuterowych naležnosťach.

Wjele časa přečinjachmy tež z čakanjom. Čakanje je wažny wobstatk žiwjenja w Kawkazu: čakać na bus, čakać na milinu, čakać na pjenjezy abo tež raz hodžinje na šefinu.

Bjeznadžijne městno

Naš hłowny nadawk pak bě starosć wo bjezdomne džěci w džěšćowni „Gladni“. Dwójce wob tydžeń so tam popoždnu podachmy, zo bychmy swój nadawk, přewjesć z džěćimi warjenske a paslenske kursy, tak derje kaž móžno spjelnili. To pak nam při wuhotowanju z pjec nožemi, wosom lžicami, někotrymi talerjemi a šalkami a jenož zymnej wodu ani tak lochko njebě. K temu přińdže rozdžělna staroba džěci. Pjec do trinaće lět bě 15 syrotow a pošyrotow, kotrež so na našich kursach wobdžělichu. Hrajachmy z nimi tež husto bul abo skupinske hry, molowachmy, paslachmy a ja so husto ze staršimi hólcami wochlowach (při čimž bě wjeselo zrědka na mojej stronje).

Wo džěšćowni hodži so rjec, zo hišće ženje njejsym tajke wopušćene, mazane a bjeznadžijne městno widzał. Wulka žiwjenska radosć džěci móžeše wšudže přitomny njerjad, móranja a chudobu lědma zakrywać. Přistajeni džěšćownje přečinjachu džen zwjetša z kofejom a telewizorom po principje: „Dóstanu swoje pjenjezy, što mje zbytk stara?“ To drje je socialistiski relik, kotryž je bohužel pola wjetšiny Georgičanow nad 25 lětami jara rozšěrjeny. Přiwšem namakaš lědma hdže telko hospo- →

Dobrowólnicy so z džěšćownju rozžohnuja.

Foće: T. Guder

⇒ dliwych, wulkomyslnych, přijomnych a wotewrjenych ludźi kaž w Georgiskej.

Jězby a pućowanja

A kak přińdžeš lěpje do zwiska z tutymi wulkotnymi ludźimi hač přez jězby? Tehodla bě jězdženje po kraju, pućowanje a wopytanje přećelow wažny wobstatk mojeho přebywanja. Tak husto hač dowol dóstach (a to bě džak georgiskej ležernosći dosć husto), wučeknych sej z molocha Tiflisa, hdžež bě mi jako wjesnjanej husto wšo přewusko.

Tak pobych we wysokich horinach, při palmowych pobrjohach Čorneho morja, w ratarskim wuchodze, w armenskim Jerewanje ... a wšudže zetkach – za čož sym jara džakowny – wjele zajimawych a pomocliwych ludźi, kiž běchu stajnje wulkomyslři z jědžu, spěwami a wysokoprocentowskimi napojemi. Na wšěch městnach sym přećelow zetkał, ale tež wjele hubjenstwa widzał.

Boža zabroda

Z teho wotwodźi so tež – zo by so kruh zawrěł – napismo tuteho přinoška. Legenda rozprawja, zo, jako Bóh Knjez swět mjez ludami rozdźěli, Georgičenjo přepozdže přińdžechu (praji so, zo runje swjećachu). Tehodla rozsudźi so Stworiceł, jim dowě-

Pohlad na Tiflis, hłowne město Georgiskeje

Foće: T. Guder

rjeć posledni kruh kraja, kotryž měješe: swoju zahrodu. Što su čłowjekojo z njeje dobreho a hubjeneho sčinili, wo tym móžach so sam přeswědčić. Sym k dopóznaču přišoł, zo drje je každy čłowjek w swojim žiwjenju dóstał zahrodku dowěrjenu, wo kotruž dyrbi so starać.

Nětko, jako runje dom nawróceny, móžu lědma zapřijeć, kajki wulki dar a kajka Boža hnada běchu zašle měsacy w Georgiskej za mnje byli.

Tobias Guder

Wjes we wuchodnej Georgiskej

Wjerše z wosobinskim pozadkom

Někotre mysle k wudaću „Serbskeje poezije“ č. 59 Měřany Cušcyneje

„Serbska poezija“ a serbska poezija matej wěstu tradiciju a krute městno w serbskej literaturje, takle twjerdžu. Nětko zarjaduje so tež Měřana Cušcyna do woneju poezijow – z třomi dypkami na přenjej stronje Sp a wjele dalšimi, kotrež takle za sebe dypkuju po dočitaniu noweho wudaća LND. A zaso zwěsću, zo je poezija druhdy brutalniša hač někajki krimi, hdyž zwobroća wona we wjeršach z cyle wosobinskim pozadkom začuća z najhlubšeho dypka čěła, tam, hdžež wutroba bije a husaca koža drěma, do swěta a do swěta čitarja.

Džeržu w šěsć porstach – tamne wužiwam jako čitanske znamješka za předchadźace strony – wopisowane žiwjenje, kotrež znaje, takle so mi zda, jenož swětle a ćmowše barby, a čerwjenu wězo. Ale tež po třecim čitanju njemóžu so tak prawje rozsudźić, hač dobudže we wjeršach lubosć nad *pazarami*, ... *klěščemi*, ... *kumštnymi pruhami*, ... *chudymi dušemi* ... Drje lubkuje Měřana z *nowymi štučkami za espej*, ... *rěčam Luthera róžuje* ... a Zalěskeho a tež Čišinkeho wob-basni. Luboznje to čini a pleće wěcowniki do hładkich činitosćow, kaž *pěrkuju do přirowa*, ... *kapkuje wotmołwa*, ... *jěžikuja włóski*, ... *zasuwak pjeruje* ... W *pomnik(u)* na stronje 22 pak skerje, tak so mi zda, „činitosćowanje“ nadměru wužiwa a najbóle za někajkim *wonoma* pyta,

woným *wonoma*, kotrež móhło symbolizować najswětlišo barbu lubosće. *DALÍ hlada do daliny* na stronje 13 smě sej přichilnosće awtorki wěsty być a awtorka so w slóncu slóncić nad poradženymi GALA-

hubkami. Tež džěd (-owe cigary, strona 27) tam w Mješicach swědči wo dowěrje awtorki z časa džěčatstwa, hdyž so džědoweho palca ze wšěmi swojimi porsčikami džeržeše a dopomnjenki džensa z kamuškami do mozaika staja. Basnje z tajkim pozadkom zdadza so mi być sylne a budža we mni wćipnotu.

W někotrych basnjach nadeńdu susodstwo Jurka, hdžež so Měřana dopomnjenkow, bolosćow, lubosćow a spomnjenkow wzda, hdžež rěč za kornar wza a ju do ryma strase. W tutech basnjach zmolom telko pomjenšenkow a majkankow njeterjeba, kaž we husćišo w běhu Sp wužiwa a – takle to začuwam – sylnosć wjerša zmjechči.

Zo wobsahuje Sp Měřany tež přebasnjnja (dwě z rušćiny a jedne z čěšćiny), je drje z wašnjom. Němskorěčnej basni wudospołnjatej wobraz wo awtorce.

A *koniruš* dyrbbu wězo hišće naspomnić, wonu baseń na stronje 7, kotraž móhta na přenjej stronje stać a jeje kónc *koruš* *hišće* / *džeržu* tež na poslednej. Wšako je tajki *koruš* tež spočatk něčeho, hdyž čěri nowe žiwjenje, kaž sej to z poradženeho titulneho wobrazu Iris Brankačkoweje wučitam. Wony *koruš* pozdatnje hižo zaso wubiwu nowe wjerše basnicy Měřany Cušcyneje, na kotrež drje njejsym jenož ja wćipna.

Marja Krawcew

Wo serbskich kěrlušach w němskej nowinje

W Berlinje wuchadźacy ewangelski tydźenik „die Kirche“ wozjewi w swojim wudaću z 25. awgusta 2013 dlěši přinošk wo serbskich kërlušach. Pod napismom „Fröhlich soll mein Herze springen“. Die sorbischen Kirchenlieder sind nur wenigen bekannt“ pisa Tilman Asmus Fischer wobžarujo, zo njeje so žadyn serbski kërluš přiwzał do loni wušěho spěwnika „Singt Jubilate“, do-

datneje knihi braniborskeje cyrkwy k ewangelskim spěwarskim. Jako ilustracija je přidaty wobraz Měrcina Nowaka-Njehorńskeho, z kotrymž so kóždy lěto na Serbski ewangelski cyrkwinski dzeń přeprašuje.

W swojim přinošku pokaza T. A. Fischer na lětsotki staru tradiciju kërlušow w serbskej rěči, kotraž je so hižo w 16. lětsotku započala, mjenujo delnjoserbskeho fararja Albina Mollera jako wudawačela spěwarskich w lěće 1574 a sławneho kantora Jana Krygarja, wot kotrehož so wjacore kompozicije tež w němskich spěwarskich namakaja. Citujo Berlinskeho Serba Měta Pernaka, kotryž bě wuznamnje wobdželeny na wudaću nowych delnjoserbskich spěwarskich w lěće 2007, awtor na to pokaza, zo bychu so wěsće hódne serbske kërluše namakali, kiž bychu so do němskeho spěwnika přiwzać hodželi. Jako poradženy příklad za žiwu tradiciju serbskeho cyrkwinskeho spěwa wuzběhny wón w lěće 2011 wot Serbskeho ewangelskeho towarstwa wudatu CD z kërlušemi Jana Kiliana. Facit T. A. Fischera rěka: „Tajke projekty jasne pokazuja: Serbska hudźba a kultura njeje stej jenož něšto za Serbow – wonej stej džěl z hromadneho herbstwa. Tež w našej krajnej cyrkwi.“

K samsnej tematice bě so njedawno tež hižo Reinhard M. W. Hanke we wosadnym łopjenje Berlinskeje ewangelskeje wosady dwanaćoch japoštołow wuprajil (hlej PB 8/2013, str. 3). Wón tehonorunja wobžaruje, zo namakaja so w nowym spěwniku mjez cyłkownje 196 kërlušemi drje spěwy w jendźelskej, nižozemskej, danskej, norwěgskej a francoskej rěči, ale žadyn w delnjoserbsčinje.

Za Serbow je zwjeselace, zo so němskej awtoraj za to zasadźujeta, zo by Ewangelska cyrkej Berlin-Braniborska-šleska Hornja Łužica (EKBO) bóle na svojich serbskich wosadnych džiwala. **T.M.**

Kongres ze serbskim přednoškom

Wot 25. do 29. awgusta 2013 wotmě so w Halle při Solawje IV. mjezynarodny kongres za slědženja wo pietizmje (IV. Internationaler Kongress für Pietismusforschung) pod temu: „Schrift soll leserlich seyn. Der Pietismus und die Medien“. Tutón wuhotowachu Interdisciplinarny centrum za pietistiske slědženja w Halle, Wustaw Franckeho w Halle (Franckesche Stiftungen) a Historiska komisija za přeslědženje pietizma. Je to najwjetša mjezynarodna konferenca swojeho razu, kotraž so kóždy štyri lěta wotměwa.

Srjedu, 28. awgusta, přednošowaše Lubina Malinkowa we wobłuku kongresa wo wliwje Halleskeho a Herrnhutskeho pietizma na stawizny a kulturu Serbow. W swojim přednošku wěnowaše so Klukšanskemu seminarj (1737–1743) a Wujěždžanskemu wustawej (1743–1756), kotrejž buštej wobaj wot Friedricha Caspara von Gersdorfa

założenej. Přez wukubtanje duchownych, wučerjow a młodžiny kaž tež wšelake nabožne publikacije přinošowašće k modernizaciji a dalewuwiću serbskeje kultury we 18. lětsotku. Hačrunjež běšćej wobě šuli po příkladze sławneje syrotownje Augusta Hermann Francki w Halle organizowane, njebě tole dotal w Halle znate a zbudži wulki zajim stawiznarjow. Tak wuwi so po přednošku číta diskusija wo příkladowym charakteru wustawa Franckeho, po kotrymž so w cyłej Němskej šule založichu.

Z tutym přednoškom předstaji Lubina Malinkowa přenje wuslědky swojeho disertaciskeho projekta wjetšej wědomostnej zjawnosći. Přednošk pod titulom „Das Klixer Seminar und die Uhyster Anstalten – zwei Bildungsinstitutionen als Träger- und Vermittlungsinstanzen des Pietismus in der sorbischen Lausitz“ wotmě so w rumnosćach Halleskeho wustawa. **L. M.**

Nowej paramentaj za Bukečansku cyrkej

Bukečanska wosada je sej lětsa nowej zelenej paramentaj na wołtar a klětku zhotowić dała. Starej z lěta 1883 běšćej po 130 lětach tak přetrjebanej, zo njehodžešćej so hižo dlěje wužiwać.

Na nowym wołtarnym paramencie su zwobraznjene pjec chłěbow a dvě rybje jako symbol za nasycenje pjec tysac ludźi při jězorje Genecaret, kiž běchu so tam Jezusa dla z hromadžili. Tak pokazuje rub wosebje na wuznam wołtarja jako blido za Bože wotkazanje.

Temu wotpowědujo je parament na klětku wudebjeny z bibliju jako symbolom za připowědanje Božeho słowa. Dotalny klětkowy parament njebě z wobrazom wuhotowany, na nim bě jenož bibliske słowo psalma 23,1 w serbskej a němskej rěči čítać: „Der Herr ist mein Hirte. Tón Knjez je mój pastyr.“ Tehodla měješe so tež na nowym paramencie bibliske štučka jewić. Tak da wosada na njón wušiwac hrono Rom 10,17 „Wěra přińdže z předowanja, předo-

Nowej Bukečanskej paramentaj na wołtar (nalěwo) a na klětku Foće: Th. Haenchen

wanje pak přez słowo Chrystusa“ w serbskej rěči.

Nowej paramentaj bušćej pola Slabbinck GmbH w Eschweileru zhotowjenej, serbski tekst na klětkowy parament přida so we wušiwarni Stucke w Kottengrünje (Werda). Wšě košty nješta je Bukečanska wosada. Wot 1. njedzele po Swjatej Trojicy, 2. junija, debitej wobaj nowej paramentaj Bukečansku cyrkej w „zelenych“ cyrkwinskih počasach. **Th. Haenchen / T.M.**

Ekumeniske wěrowanje w Baćonju

Z ekumeniskim němsko-serbskim wěrowanjom zmandželištaj so dnja 3. awgusta w Baćońskej cyrkwi Vanessa a Maksymilian Nawkec. Žohnowanje wudželištaj młodemu porej farar Gabriš Nawka z Pančic-Kukowa a tuchwilu w Machernje pola Lipska skutkowaca wikarka Jadwiga Malinkowa.

Foto: M. Bulank

Šulski započatk ze žohnowanjom

Je mjeztym hižo z doholětnje tradiciju, zo zahaji Serbska srjedźna šula w Budyšinje šulske lěto z nyšporom w cyrkwi. Na lětušej nutrnosći, kotraž wotmě so 26. awgusta w cyrkwi Našeje lubeje knjenje, wobdželi so tak bohata ličba šulerjow, zo bě cyrkej hač do poslednje ławki wobsadźena. Po přeću šulerjow steješe tema zhromadnosće a mjezsobneje pomocy w srjedźišću. Pod nawodom wučerki Anne Simonowej předstajichu šulerjo biblisku stawiznu wo hojenju wićiweho, kotrehož štyrjo přećeljo Jezusej přinjesechu, zo by jeho wustrowi. Hłowna rěčnica běše Sigrid Ederec z Delnjeje Hórki. W předowanju

wuzběhnyštaj fararje Scapan a Malink, zo nastanu nuzy přez winu čłowjekow abo přez njezawinowany wosud. Trěbnej stej mjezsobna čłowjeska podpěra, ale tež Boža pomoc, kotraž so pokaza we wodawanju a we wustrowjenju wićiweho. W próstwach, přednesenych wot šulerjow, spominaše so tež na jich sobušulerja Simona Cyža, kotryž bě na tragiske wašnje po wobchadnym njezbožu 10. awgusta wo žiwjenje přišo.

Nutrnosć běše poradženy započatk šulskeho lěta za serbskich a němskich šulerjow, za ewangelskich a katolskich, za cyrkwin-skich a njecyrkwinskich. Klětu budže nyšpor w Michalskej cyrkwi. jm

Bukečanska Bjesada so we Wuježku zešla

Bjesadowarjo z Bukec a wokoliny su so 15. awgusta we Wuježku pod Čornobohom pola Krygarjec swójby na zahrodze zešli. Při tym su tež serbsce spěwali. Přewodźała je jich Claudia Šrejterowa na akordeonje. Přichodna Bjesada wotměje so 19. septembra we 18.30 hodź. zaso w Bukecach na farje.

Foto: J. Krygarjowa

Koncert w Michalskej cyrkwi

Do programa swjedženja při Starej wodarni w Budyšinje bě lětsa tež Michalska cyrkej zapřijata. Jako rjane zakónčenje wuhotowachu instrumentalisća Michalskeje a Budestečanskeje wosady njeźelu wječor, 25. awgusta, koncert pod motom „Hudźbno-poetiske pućowanje přez lěto“. Nawod měješe kantorka z Budestec Dörte Riechen. Farar Michalskeje wosady Andreas Höhne je zarjadowanje zhromadnje ze swojej mandželskej přihotował. Mjez wurěžkami smyčkowych koncertow z twórbu „Štyri počasy“ Antonija Vivaldija a dalšimi twórbami G. Ph. Telemanna, Uwe Hegera, W. A. Mozarta a Rainera Butza čitaše Měrana Cušcyna swójske basnje, jednu z nich tež w serbskej wersiji. Zhromadnje z publikumom zaspěwachu hudźbnicy nowšej kěrlušej. Program so wot wopytowarjow jara derje přiwza, na kóncu sej samo přidawk wuprosychu. PB

Delnjoserbsko-němske kemše w Złym Komorowje

Njeźelu, 11. awgusta, swjećeše w Złokomorowskej Serbskej cyrkwi nimale 30 wěriwych dwurěčne serbsko-němske kemše. Předował je farar n. w. Dieter Schütt, ewangelij je čitała Madlena Norberg a zhromadne spěwanje přewodźała kantorka Margret Schulze. Tež městny farar Manfred Schwarz a Günter Pawliš běštaj na wuhotowanju Božeje služby wobdželenaj.

Předowanski tekst steješe pola Lukaša na 18. stawje. Je to Jezusowe přirunanje wo modlenju farizejskeho a čownika w templu. Zaščepiło je so mi wuprajenje předarja, zo čłowjek, hdyžkuli so w swojej pobožnosći z někim pod nim stejacym měri, bywa naduty a arogantny. Na kóncu kemšow zwurazni Günter Pawliš, zo budu so – njehladajo na wšelake zjawne diskusije – w Złym Komorowje tež nadal serbske kemše swjećić.

Wot 1881 njebě so tam wjace serbsce předowało, hačrunjež běše wobydlerstwo we wjeskach wokoło města přewažnje serbske. Ale industrializacija, zwjazana z wotkrywanjom brunicy w tamnišej kónčinje, wuskutkowa přičehnjene cizych, njeserbskich džělowych mocow – a serbska rěč so nimale dospoťnje zhubi. 2010 bu dwurěčne kemšenje zawjedžene. Hač dotal so kóždy lěto jedne tajke kemše přewjedzechu, tak zo bě to lětsa štwórtý raz.

Wot 1995 hač do 2003 je so Serbska cyrkej wobšěrnje saněrowała. Po zakónčenju tutych džělow přepoda so wona towarstwu Byrgarski dom Serbska cyrkej z. t. Někto stej jako byrgarski dom a sociokulturny zetkawanski centrum wšitkim wobydlerjam k dispoziciji. Irena Šerakowa

Powěšće

Malešecy. Dwaj wot třoch nowych zwonow za Malešansku cyrkej smětej so nětk tola wužiwać. Jenož najmjeńši zwón ma so hišće raz leć. To je wuslědk dalšeho zwukoweho pruwowanja, kotraž so njedawno w lijerni Maria Laach wotmě. Termin za nowoleće małego zwona njeje hišće znaty. Jeli w přichodnych tydženjach k temu dóndže, móhli so nowe zwony hišće lětsa nazymu poswjećić. Přerjotnje předwidžane bě poswjećenje na kemšach Bože spěče.

Nydej. Połstate posmjertniny serbskeho krawca a braški Jana Wjaclawka wopominachu přiwuzni, přečeljo a znači pjatk, 9. awgusta, při jeho rowje na kěrchowje w Nydeji. Jan Wjaclawk je sej wulke zaslužby zdobył wo zdžerženje serbskeje drasty a hajenje serbskich tradicijow Wojerowskich kónčin.

Pančicy-Kukow. Njedzelu, 18. awgusta, wotmě so 19. zelowy swjedzeń w klóštrje Marijina hwězda. Zahaji so tradicionelnje z ekumeniskim nyšporom, kotryž swječeštaj lětsa farar n. w. Rolf Hock z Worklec a farar Gerd Frey z Huski zhromadnje z rjadniskimi sotrami. Swjedzeń, na kotrymž so tež zela požohnowachu a přirodne produkty předawachu, bě zaso stotki hosći z wokoliny a dalšich kónčin přiwabił.

Lěskej. We wjesnej cyrkwi w Lěskej pola Prožyma wotewrě so pjatk nawječor, 30. awgusta, wosebita wustajeńca skladnostnje 140. narodnin serbskeho molerja Karla Nowaka (1873–1956). Zarjadowanje zahaji so z kemšemi, po tym poda kuratorka Choćebuskeho Serbskeho muzeja zawod do žiwjenja a tworjenja wumělca. Jako čestneho hosća móžachu wnuka molerja, Karlheinz a Drabowa z Hannovera, powitać. Wustajeńca, w kotrež pokazuja so akwarele a woliwoje mólby Karla Nowaka, je hišće hač do 30. septembra přistupna.

Budyšin. Nazymu zahaji so nutřkowe wobnowjenje tudyšeje Pětroweje cyrkwy. Po přizwolenju spěchowanskich srědkow móža kónc septembra twarić započec. Něhdže dwě léce budže

Boži dom zawrjeny. W nim ma so elekrika ponowić, nowe wobswětlenje zatwarić a nutřkowe znowa wobarbić. Posledni raz bu cyrkej před 60 lětami restawrowana. Nětčiše wobnowjenje budže něhdže 2,1 milion eurow płaćić. Poslednje Bože služby do saněrowanja swjeća tam njedzelu, 22. septembra.

Drježdźany. Sakske hłowne bibliske towarstwo woswjeći klětu swoje 200lětnje wobstaće. Na swjedženskich kemšach 14. septembra 2014 w Křižnej cyrkwi ma so wopominać založenje towarstwa w léce 1814. Přeprošeni na jubilej budu tež zastupjerjo Serbow, wšako skutkowaše we Łužicy Serbske bibliske towarstwo jako pobóčne towarstwo Sakskeho hłowneho bibliskeho towarstwa. Towarstwo staraše so wo šerjenje Swjateho pisma mjez ludom a spěchowaše z tym zrozumjenje Božeho słowa a wužiwanje biblije we wšednym žiwjenju.

Spominamy

Před 200 lětami, 9. septembra 1813, narodži so farar **Matej Krygař** jako syn bura a wjesneho šoły w Gołkojcah. Wón wopyta gymnazij w Choćebuzu a studowaše teologiju w Berlinje. Tam namaka sej tež swoju mandželsku Berthu rodź. Hasec, Němku ze stolicy, kotraž bě po Choćebuskim kraju bórce znata za swoju mudrosć. Z mandželstwa wuńdžeštaj syn a džowka. Po studiju bě Matej Krygař najprjedy sydom lět z rektorom a subdiakonom w Picnju, doniž jeho 1846 za fararja do Janšojc njepowolaču, hdžež štyri lětdžesatki wosta. Nawabi wobdarjenych serbskich wjesnych hólcow na puć duchownstwa a přihotowaše jich na wopyt gymnazija. Wjacori z nich stachu so pozdžišo ze zaslužbnymi delnjoserbskimi fararjami, kaž Tešnar w Niedze, Rocha we Wětošowje, Tylka w Gołkojcah, Bieger w Brjazynje a Rizo w Dešnje. W nadawku cyrkwinkeje wyšnosće wuwučowaše tež někotrych němskich kandidatow teologije w serbsčinje, přihotujo jich tak na službu w Serbach. Z pilnym pjerom podpěrowaše delnjoserbsku nowinu. 1886 poda so na wuměnk a přesydlil so k džowce a přichodnemu synej, wyšemu fararjej Mjertynej Rochej, do Wětošowa. 1890 wón we Wětošowje zemrě a bu tam pochowany.

T.M.

Přeprošujemy

01.09. 14. njedzela po Swjatej Trojicy
10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej z kemšemi za džěci (sup. Malink)

07.09. sobota
13.00 swójbne pućowanje a dworowy swjedzeń we Wuježku pola Bukec
17.00 nutrnosť na Dejkec/Pawlikec statoku (sup. Malink)

08.09. 15. njedzela po Swjatej Trojicy
10.00 serbsko-nimska namša we Wětošowje (farař Kšenka)

14.30 wosadne popoždnje w Slepom (sup. Malink)

11.09. srjeda
19.30 Rakečanska Bjesada we farskej bróžni

15.09. 16. njedzela po Swjatej Trojicy
08.30 kemše z Božim wotkazanjom w Poršicach (sup. Malink)
12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (sup. Malink)

19.09. štwórtk
18.30 Bukečanska Bjesada na farje w Bukecach

21.09. sobota
15.00 ekumeniske wosadne popoždnje w Drježdžanach w cyrkwi swj. Jozefa na Rehefeldskej (sup. Malink)

22.09. 17. njedzela po Swjatej Trojicy
08.00 wotjězd Serbskeho busa w Budyšinje
14.00 namša w Drjejcach (sup. Malink, R. Šultka)

23.09. pónđzela
15.00 wosadne popoždnje w Malešecach (sup. Malink)

29.09. 18. njedzela po Swjatej Trojicy
09.30 dwurěčne kemše z Božim wotkazanjom na Njepilic statoku w Rownom (sup. Malink, M. Hermaš)
12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (sup. Malink)

W oktobru wysyła so ewangelske Nabožne słowo k dnjej w serbskim rozhłosu.

01.10. wutora
14.00 wosadne popoždnje pola Kowarjec we Wuježku pola Wósporka (sup. Malink)

06.10. 19. njedzela po Swjatej Trojicy
10.00 kemše w Budyšinje w Michałskej z kemšemi za džěci (sup. Malink)

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamołwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591/600711, e-mail: PomhajBoh@gmx.de)
Čiśc: Lessingowa čišćernja, Kamjenc
Postvertriebsnummer: F 13145

Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625

Abonement a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Konto-Nr. 1 000 083 167, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 855 500 00
IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67
BIC: SOLADES1BAT

Pomhaj Bóh wuchadza měsačnje. Spěchuje so wot Załožby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiražki Zwjazka, Swobodneho stata Sakskeje a Kraja Braniborskeje.

Lětny abonement płaći 8 eurow.